BOLU KENT MÜZESİ

ÇELE

BOLU

Erkan TÜZÜN

Cahit BILTIR

Turan Kalaycıoğlu

Mahmut ŞAKİR

Orhan ERSOY

Halil Sahillioğlu

Vural TAŞKIN

Gülten KAZGAN

Tahsin ÖZGÜVEN

Muhsin Karamanoğlu

Şafak GÖKSİN

İlkan SAN

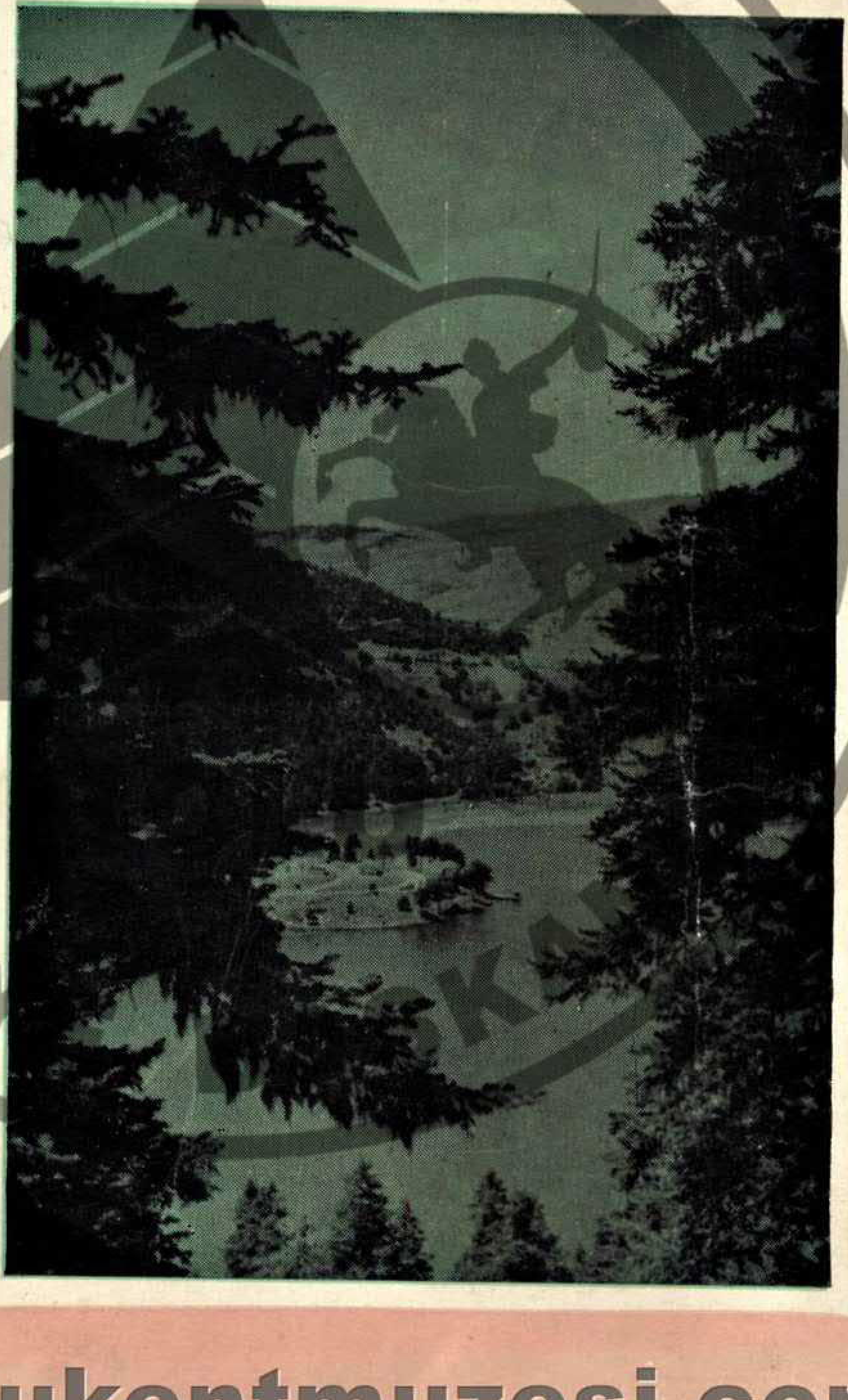

7

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

ÇELE

BOLU KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİNİN AYLIK YAYIN ORGANI

EYLÜL 1963

Yıl : 1 Sayı : 7

İDARE YERİ :
HÜRRİYET CADDESİ No. 66 BOLU

HABERLEŞME ADRESİ :
ÇELE DERGİSİ
P. K. 4 — BOLU

İMTİYAZ SAHİBİ
BOLU KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ ADINA
Muhsin Karamanoğlu

İDARE MÜDÜRÜ
ERKAN TÜZÜN

SORUMLU MÜDÜR
YÜCEL ÖZKAYA

SAYISI 100 KURUŞ
YILLIĞI 12 LİRA

GÖNDERİLEN YAZILAR GERİ VERİLMEZ

BASILDIĞI YER
SAN Matbaası - Ankara

MUTLU AY

Erkan TÜZÜN

Mutlu idi bu ay Bolu sanat yönünden. İki sanat şöleni Boluları doyurdu yeterince.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Şef Prof. Lessing yönetiminde İnkılap İlkokulunun konferans salonunda 7 Eylül 963 Cumartesi günü kuruluşundan 140 yıl sonra ilk konserini başarı ile verdi. Suna Kan'ın Bolu'ya kadar gelip de parmağındaki bir rahatsızlıktan dolayı sihirli kemanını dinletmemesi Bolu için telâfisi güç bir kayıptı. İzahlı bir şekilde verilen konserde bilhassa popüler parçaların çalınması iyi düşünülmüştü.

Orkestranın Bolumuza gelmesinde emeği olanları kutlarız.

Bolu Yüksek Tahsil Derneği Tiyatro Kulübü de Atila Alpöge'nin yazdığı ve Yurdaer Kalaycı'nın sahneye koyduğu iki bölümlük (ÇÜRÜKELMA) oyununu 11 Eylül 1963 Çarşamba gecesi Halkevi salonunda başarı ile oynadı.

Güçlü bir oyun Çürüklema. Alpöge, 5 öğrencinin İlkokul. Lise Üniversite ve aile hayatlarındaki türlü acı ve tatlı taraflarını herkesin gençlikte içinde duyup bir türlü ortaya dökemediği düşünceleri çok güzel işlemiş. Genç sahneye koyucu Kalaycı oyunun yapısına uyacak oyuncuları çok iyi seçmiş. Başta Taner BAYKAL ve Oktay YIRMILI olmak üzere Nadir Garipoğlu, İhsan ÖZKURADA ve Ahmet ŞAHİN başarılı idiler. Bu başarılarında birbirlerine kaynaşmanın, oyunu benimsemelerinin büyük yararı olduğu kanısındayız. Müziğin de oyunun gücünü arttırdığını belirtmeden geçemiyeceğiz.

Tamamen kişisel çabalarının bir ürünü olarak ortaya koydukları oyundan dolayı Yurdaer Kalaycı ve arkadaşlarını Çele dergisi olarak candan alkışlarız.

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

ÇELE BİZİM

Cahit BILTIR

Uzun ömürler Çele, uzun ömürler... Sen Bolu'ya yakışır şekilde yaşamana devam et. Bizim duamız senin yaşaman içindir.

İşte Çele için birşeyler yazmağa çalışırken bütün zorlamalarıma rağmen ilk yazım bir övgü olmaktan ileri gidemiyor. Halbuki uzun zamandanberi elime kalem almadığımdan yazacak çok şey birikmiş kafamda. Fakat Çele kendine çekiyor zihnimi. Çele genç, Çele hoş. Çele şirin, Çele güzel. Her hoş, her şirin her güzel için söylenen sözlerden istiyor Çele. Bunda iliklerine kadar haklı.

Doğup da yaşayamamış bir hayli dergi çıkmıştır Bolu'da. Bir zaman önce yayın hayatına başlayan ÇELE'nin de bunlardan biri olacağını ummuştuk. Haklıydık. Çünkü; Bizler yapılmasını dilediğimiz bir işte ne yazık ki istenilen çabayı göstermeyiz. Ortaya atılan bir fikri o anın heyecanı ile benimser, fakat omuzlarımıza yüklenecek sorumluluktan kaçtığımız için, henüz başlangıç durumunda kaytarmağa başlarız. ÇELE'de bu düşüncemizin nekadar yanlış olduğunu alnadık. Ankara'da Yüksek Öğrenimdeki arkadaşlarımızın iyiniyetli çabalarını candan kutlarız.

Bu benim şehrimin dergisidir diyebileceğimiz güzellikte altı sayısı çıktı. Bir yerki Fikir ve Sanat hareketleriyle kendini gösterebiliyor, o yerde gerçek bir uyanış ve bir ileri gidiş vardır. İşte ÇELE, Bolu'da daha birkaç tane olmasını dilediğimiz dergilerden yalnız ve yalnızca bir tanesidir.

Bolu'nun iki ÇELE'si var. Şimdi birisinin gururu ve yüksekten bakarlığı yanında, diğeri mütevazi ve samimidir. Bütün samimi kişiler gibi bol arkadaş candan dost dileriz ÇELE.

BOLU BELEDİYE BAŞKANLIĞI
www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

BAYRAM VE ÇOCUKLUK ANILARI

Günlerdir bekledim bayramı çocuk özlemiyle
Renkli balonlarcasına uçuştu anılarım
O horoz şekerleri. atlı karıncalar
Ah!. nerde benim mantar tabancalarım?

Verin mantar tabancalarımı, verin
Almayın çocukluğumu ellerimden
Ayağımda yepyeni ayakkabılar
İşte bunlar cici elbiselerim.

Hergünü bayram olan şehirden uzağım şimdi
Balıkesir'de anam ağlıyor yalnızlıktan
Tek düşüncem : nur yüzlü bir kız ve evim
Ah benim yaramaz çocukluğum; nerdesin?

Duyduğum bayram sevinci, sıktığım dost eller
Ayrılığın türküsünü söyleyen tren düdükleri.
Bırakın, baharın sevinci de çiçeklerden okunsun
Ve siz uzak mesafelerdeki dostlarım
Mutluluğunuz sonsuz,
Bayramınız kutlu olsun.

Turan KALAYCIOĞLU

BOLU BELEDİYE BAŞKANLIĞI

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

Bolu Tarihini aydınlatıcı belgeler : 2

BOLU'DA 1775 SENESİ İLE İLGİLİ İKİ VESİKA

Hazırlayan : Mahmut ŞAKİR

Bolu'nun yeni ve yakın çağlardaki durumunun, tarihi tanıtımında payım olması için, arşiv vesikalarında bulduğum belgeleri sizlere sunacağım.

Bu sayıda Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi, idari, sosyal düzensizlik ve iktisadî bozukluklardan ortaya çıkan, eşkiya, derebeyi gibi unsurlara karşı, Osmanlı imparatorluğunun aldığı tedbirlerle ilgili, Bolu'ya ait iki belge sunuyorum.

Bu belgelerden ilki 1775 Ocak ayında, Bolu ve yakınlarında bulunan yerlerin serdar, ayan ve zabitlerine, eşkiya ve derebeyi etkisini ortadan kaldırmak için, o zamanki Bolu voyvodası Ahmed'in emrine girerek beraber çalışmaları, ikincisi ise gene I. Abdülhamit tarafından, Bolu voyvodası Ahmed'e, serdar, ayan, zabitlerle beraber hareket edip, bu meseleyi halletmeleri ve bu arada yanlışlıkla zararsız kişilere dokunmamaları için yazılmıştır. Belgelerin asılları aşağıdadır :

Bolu ve civarında vâki mahallerin serdarları ve ayan ve zabıtânına hükümki.

Bu esnada havali-i merkumede derebeyi namile katt-ı vafir arazil ve eşhaş zuhur edübde ve reayaya ve acezeye ibsal-i şer ve şurudlariyle musallat ve âsir gûna dahi harekât-ı şeniaya cesaret edecekleri ihtimalden bâid olmadığına binaen esbab-ı meşrualarının icrasiyle vâki mazar ve fezahatları lâzım gelmekle haval-ii mrekumede zuhur eden o makule erbab-ı şekavetin ahz ve tedibat-ı lâyıkıyelerini ifa birle tathir-i bilâd ve temin iraha-i ibare bezl-i makdaret eylemesi dergâh-ı muallam kapucu başılarından hâlâ Bolu hassı voyvodası elhac Ahmed dame mecdehunun başka emr-i şerifimle uhde-i ihtimamına ihale ve emr-i memuriyetde takviye ba beray-ı liyâkat zımnında ledel iktiza sizki mumaileyhimsiz kangınızdan istianet ederlese mumaileyhin yanına varub bilittifak ahz ve tenkil-i eşkiya ve temin-i emval ve reaya hallerine ihtimam ve dikkat eylemesini tahrir ve istida eylediği ecelden ber minval-i muharrer voyvoda-i mumaileyhin maiyetine memuriyetinizi hâvi işbu emr-i âlişânım ısdar ve ile irsal olunmuşdur imdi eyyam-ı sa'd ensamı mülükânemde izhar-ı bağı ve tuğya eden şekâvetkârların tedib ve tenkilleriyle tarik ve mesalikin tasfiye ve ahali ve sükkânın istihsal-i emn ve rahatları hususuna ihtimam-ı padişâhanem maruf olduğu cihetden zikr olunan erbab-ı müfsidin ele getirülüb tedibat-ı layikalarının icrası matlub-u mülükânem edükde malûmunuz oldukda voyvoda-i mumaileyhe takviyede cüz-i iktidarı zımmında her kangınızdan

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

ve maiyetine taleb eder ise tevakkuf ve vürud eylemeyub derhal mumaileyhin yanına varub ittihad ve ittifak tarikine rivayet ve eda ve iradesine muvafakat ederek havali-i mezkûrede fesad ve şekavetleri zâhir olan arazil ve eşkiyayı ahz ve hakarete icab eden tedibat-ı meşrualarını icra ile tathir-i bilâd ve temin-i ibade bir diğer sarf-ı tâb ve makderet eyleyüb ser-i mu kusur ve rehavetde be bu bahane ile fukaraya ibsal-i zulüm ve şekavetde mudahil olmayan ehl-i arz kimesnelere töhmet isnadiyle tecrim ve tefrimi gayretle ihtimama hüner ve mücanebet eylemeniz babında. Evasıt-ı za 1188 (Ocak 1775). «Başbakanlık Devlet Arşivi - Mühimme defteri : 156. sayfa : 268.».

Dergah-ı muallam kapucubaşılarından hâlâ Bolu hassı voyvodası elhuç Ahmed mecdehuya

Senki voyvoda-i mumaileyhsin bu defa der aliyyeme tevarüd eden tahriratında bu esnada Bolu havalisinde derebey inamile katt-ı vafire arazil ve eşhas zuhur ve ahali ve fukara ve reayaya ibsal-i şer ve şürud ile tasallutdan mâda vech-i aharla dahi if'ali şeniyyeye cesaret edecekleri mülahazadan baid olmamağla sâki-i dilfukara Bolu ve havalisine o misullu tavruna ber caye ictisa eden şakavet şiarların tedib ve köşümleri uhdene ihale ve ledel iktiza havali-i merkumede bulunan kazalar serdarları ve ayan ve işerleri maiyetinde bulunmak üzere memur kılınmalarını tasdir ve istida eylediklerine binaen istidan üzere Bolu ve havalisinde zuhur eden eşkiyanın icab eden tedibat-ı meşruaları icrasiyle temin-i fukara uhde-i ihtimamına ihale ve tefviz kılınmağın işbu emr-i alişanım ısdar ve ile irsal olunmuşdur imdi zaman-ı siyanet nişan-ı şahanemde alelifraz-ı bağı ve şekavet eden arazil ve eşkiyanın vech-i ahar olan ahali ve fukara ve reayaya ibsal-i zulüm ve eza eylemelerine bir dürlü rızay-ı mülükânem olmayub o misullu erbab-ı müfsidatın ahz ve tedibleriyle def-i şer-i mikdatları matlub-u irade-i hüsrevanem olduğuna binaen istidan üzere ledel iktiza Bolu ve havalisinde vâki serdar ve ayan ve zâbitanın feykinden istianet edersen acaleten maiyetine varub emr-i memurunda rızay-ı ikrarına mübaderet ve seninle ittihad ve ittifak üzere hareket ederek tenkil-i erbab-ı şekavet ve tanzim-i umur-u memleket ve temin-i ahali ve reayayı mucib olur hasarata bezl-i makderet eylemenizçün mumaileyhima hitaben tenbih ve tekidi hâvi başka emr-i şerifim sadır olduğu malumun oldukda ber minval-i muharrer Bolu ve havalisinde derebeyi namiyle hal-i relika-i itaat ve izhar-ı bağı ve fesahat ile sükkan-ı memlekete ve fukara-i reayet üzerlerine tasallut ve hilâl-ı şerr-i şerif ve menafi-i rızay-ı padişaheme if'al ve harekât-ı şeniyyeye ictisar eden arazil ve erbab-ı şekaveti tedib içün ele getürüb tedibat-ı meşruaları icrasına mübaderet ve ledeliktiza ol havalide olan serdar ve ayan ve zabitân-ı mumaileyhima tarafından tahrirat irsaliyle istianet ve maiyyetine celb ve ittifak ahz-ü tenkil-i

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

eşkiyaya bezl-i makderet ederek havali-i merkumenin levs-i vücud-u siyanet tasfiyesine ve irahata-i iyad ve tanzim-i umur-u bilâd ve istihsal-i umur ve asayiş-i ahali ve reayaya kemâl-ı dikkat ve ictihale vesilesin bu areyi celb-i mürafaa vesile ittihazile fesad ve şekave avazesi olmamak içün ehl-i ırza şekavet ile muğayir-i rızay-ı şahanem irade-i dest-i taarruza vurüdune vacib-i emval misillu vaz ve hâletime taaddide gayet-ül gaye tevkir ve mütaaret eylemek babında.

Fi-evasıt-ı 2a. 1188. «İstanbul Başvekâlet Arşivi-Mühimme Defteri : 166, sayfa : 268

BİR BEN VARMIŞIM BİR DE SEN

Sevmenin yasak olduğu bir ülke vardı
Köpüklü denizlerde çiçekler
Ve
Kumlarda
Sarı
Kırmızı
Mor

Bulutlu dağ başlarında bir ben vardım
Bağrımı rüzgârlara açmış
Silip atıvermişim düşüncelerimi
Her şey
Yalnızlığımda yıkanmış
Bir bir erimiş umutlar kıyılarda

Bir sen varmışsın uzakta
Bir kayanın dibinde
Kır menekşelerinde açmış
Görmez olası gözlerim
Nasıl olduysa olmuş
Seni görmüş
Kırbaçlar şakırdamış sularda
Deniz kızları kaçmış
Bir sen beklemişsin beni
Umutsuzluk
Dört yanı sarmış

Bir sen varmışsın uzakta
Kır menekşelerinde açmış
Bir ben varmışım bir dağ başında
Düşüncelerim
Yalnızlığımda yıkanmış

Orhan ERSOY

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

KÖPRÜLÜLER DEVRİNDE BOLU SANCAĞI

Tavernier'in seyahatnamesinden

Dr. Halil SAHİLLİOĞLU

Fransızların, ömrünün kırk yılını Türkiye, İran ve Hindistan seyahatlerine ayıran mücehherât ve nâdide eşya tâciri seyyahları vardır; Jean Babtiste Tavernier'in (1605-1689), defalarca basılan hayli kalın bir seyahat hatıraları vardır. Elimiz altındaki 1712 Paris baskısı ufak kıtada altı ciltten ibarettir. Bunların birinci cildi Türkiye'den Hindistana gidebilmek için, o zaman ki İran başkenti olan İsfahan şehrine kadar giden muhtelif yolların güzergâhını ve bu yollar boyunca dizili şehirleri anlatır. Tavernier, tâcir olduğu için. dikkatini özellikle ticaret üzerine teksif etmiştir. Kervanları, Kervansarayları, muhtelif memleketlerden alınabilecek ve oralarda satılabilecek malları, her memleketin paraları ve benzeri şeyler hakkında çok değerli bilgiler vermiştir. Seyahatlarında yaptığı ticaretten büyük bir servet yapmıştır. 1663 ten, 1669 a kadar süren altıncı seyahatinde, Hindistandan getirdiği seçme mücevherleri Fransa kralı derhal ve peşin parayla alıp kendisine bir asâlet unvanı ve bir arma verdi. Parasıyla da, Cenevre'ye üç fersah mesafede bir Baronluk bölgesini (Aubon Baronluğunu) satın aldı. XIV. Louis'in, Nantes fermanını fesh ve protestanları takip ettirmesi üzerine, malikânesini satıp savurup İran'a, zulfaalı bir ermeni tâciri refaketinde bazı mallarla gönderdiği ve haber almadığı yeğeninin peşinden, Moskova yoluyla İran ve Hindistan'a gitmek niyetiyle çıktığı seyahtte, Rusya'da yolda öldü.

Tavernier, ilk seyahatinde Kuzey Anadolu yoluyla İstanbul'dan İsfahan'a gitti. İstanbul'dan kervanla hareket etti. Üsküdar, Kartal, Gebze, İznik ve oradan Sapanca'ya geldi. Sapanca, İstanbul ve Bursa'dan, İran'a giden kervan yollarının kavşak noktasıdır. Seyyahımızı buradan itibaren takip edelim. Yer adlarını bugünkü imlâmızla verdikten sonra, parantez içinde kitaptaki imlâlarını vereceğiz.

«Dördüncü gün, Sapanca (Chabangi) da durak yapılır. Burası, Sapanca gölü (Chanbangioul) denen bir kenarında kurulu ufak bir kasabadır. İki kervansarayı vardır. Gölün başından kasabaya kadar kiminin dağda, kiminin göl kenarında, kiminin atların karnına kadar suyun içinde gittiği iki fersahlık yol yürünür. Gölün çevresi on fersahı geçmez. İçinden bol miktarda iri balıklar avlanır. İki buçuk ayak boyunda bir turna balığını üç meteliğe (Sols) aldım. Bir çok Osmanlı hükümdarı gölü bir kanal ile körfeze bağlamağı tasarlamışlardı. Çünkü bu şekilde gölün etrafındaki ormanlardan inşaat malzemesi kerestelerinin İstanbul'a nakli daha kolay olur. Mücize kabilinden yatağında ölen ve makamını kendi oğluna temin eden sadra-

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

zam (*) bir kaç yıl daha yaşamış olaydı, adını bu imparatorlukta ebedileştirecek olan bu güzel eseri gerçekleştirecekti.

«Maksadımızı az kelime ile ifâde etmek için, okuyucuyu bir yerden diğerine beraberimde sürüklediğimiz bu yerlerin arası, deve kervânı yürüyüşü ile bir günlük mesâfedir. elverirki hava şartları çok fena veya yolda haydutlarla karşılaşmamak için geri dönülmek zorunda kalmak gibi engellerle karşılaşılmasın.

«Sapanca'dan sonra, akşama doğru Sakarya (Zacarat) denen büyücek bir nehrin kenarında kamp yaptık. Nehrin kuzeye akar ve Kara Denize dökülür. Üzerinden bir tahta köprü ile geçilir ve içinde bol mikdarda balı kavlanır. Konakladığımız yerde ne köy ve ne de kervansaray vardı. Fakat, nehirden bir fersah mesafede, Adapazarı (Ada) denen, halkının büyük kısmı Ermeni olan bir şehir vardır. Gerekli nevâleyi ve nefis şarabı almak üzere oraya adam yolladık.

«Bu nehirden sonra, ertesi gün yatmak için dört kervansaraydan birini seçmek imkânı olan (Concoli) ye kadar bataklık üzerindeki köprülerden ve şöseden, bir gün müddetle yürümek lâzım geldi.»

«Düzce pazarı (Tuskebazar) bu köyden sonra gelir. iki kervansarayı vardır. Bundan sonra geçtiğimiz yerler sırası ile şunlardır :

«(Cargastar), kervansarayı olan büyük bir köydür. Alabalık gibi benekli, fakat, ondan hem daha nefis, hem daha makbul olan, uzun burunlu anlamına gelen halkın (Bourna balouki) (**) dediği bir balık avlanan nehir kenarında bulunmaktadır.

«Bolu (Polia veya Polis), halkı ekseriyetle rum olan, dağların eteğinde kurulu bir şehirdir. Dağlar hayli yüksek ve iki günlük mesâfe olup yol boyunca dizilidirler. Çam gibi dik ve yüksek her çeşit ağaçla örtülü olan bu dağlarda, bir çok sel yatağı vardır. Sadrazam, Köprülü (Kurpigli) üzerlerine köprüler yaptırmasaydı, geçilmesi hayli zahmetli olacaktı. Bütün bu dağlardaki topraklar özlü olduğu için, gene adı geçen sadrazam, tsînabul'a kadar, yolun gerekli yerlerini taş döşemeseydi, bol miktarda yağmur yağdığında veya karlar eridiğinde atlar çamura saplanmaktan kurtulamazlardı. Bütün bu dağlarda bir çakıl taşı dahi bulunmadığı için, taşları uzak yerlerden taşımak gerekiyordu. Bu da, büyük masraflara katlanmadan yapılacak bir iş değildir. Bu dağlarda herbiri bir tavuk kadar büyük, etleri de çok lezzetli olan hayli güvercinler bulunur. Eğlenmek için avladıklarımızla, iki gün zarfında kendimize ziyafet çektik. Dağla şehir arasında iki fersah kadar uzayan bir ova vardır. Ondan sonra ovayı sulayan ve verimliliğinde büyük bir payı olan bir nehrin üzerinden geçilir. Ovanın yaşamak için lüzumlu her türlü mahsulü veren bereketli bir toprağı vardır.

(*) Köprülü Mehmet Paşayı kastediyor.

(**) Herhalde Turna balığı olacak.

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

«Yol kenarında yirmiden fazla mezarlık saydım. Türkler, âdet üzere mezarlarını ana yollar boyunca gömerler; gelip geçen yolcuların. ölülerin ruhlarına dua okuyacaklarına inanırlar. Mezarlar üzerinde yarıya kadar toprağa gömülü, hemde çok sayıda değişik renklerden dikilmiş mermer sütunlar gördüm. Bundan, Bolu ve civarında çok sayıda güzel kiliselerin bulundugu hükmüne varmak mümkündür. Bu dağ köylerinde, bunlar gibi birçok sütunların bulunduğunu temin ettiler. Türkler, bunları yıkıp, yıkıp mezar atşı yapıyorlar.

«Benderli (Bendourlour), bir kervansarayı olan dağ köyüdür.

«Gerede (Gerradar), dağ ötesindedir. İki kervansarayı vardır.

«Çerkeş (Cargeslar), yüzel bir yerdedir, gene iki kervansarayı vardır.

«Karacalar (Caragalar) büyücek bir kasaba olup iki kervansarayı vardır.

Bundan sonra, Tavernier, Koçhisar (Cosizar) ve Tosya (Tocia) dan yoluna devam eder. Görüldüğü gibi, seyyahımız şehrin içinden geçmeden yoluna devam etmiştir. İçinden geçmiş olsaydı, geçtiği diğer şehirler hakkında verdiği kıymetli bilgileri, Bolu için de verecekti. Fakat, gene onun sayesinde vilâyette Köprülü Mehmed Paşanın yaptığı imâr faaliyeti hakkında bilgi edinilmiş oluyor.

Dikkat edilirse, Tavernier, her geçtiği yerdeki hıristiyan nüfusu miktarını, diğer bütün hıristiyan seyyahlar gibi, dini bir gayretkeşlikle büyütmektedir.

GELEMEM

Çağırma düşlerimde,
Ellerini uzatma bana,
Gelemem.
Gelemem, bakma öyle
Gülme gözlerimde
Gelemem.
Gelemem dedim ya!
Bende isterim gelmek
Gülmek, eğlenmek, sevmek
Fakat gelemem
Duy beni,
Anla beni,
Ama sakın sorma.
Bilirsinki seni
Çok
Pek çok severim,
Fakat gelemem
Ama neden?
Sakın sorma
Bilemem

Vural TAŞKIN

BOLU BELEDİYE BAŞKANLIĞI

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

YARATICI İNSAN EKSİKLİĞİ

Gülten Kazgan

İlkel insan topluluklarından çağdaş Batı uygarlığını temsil eden Avrupa ülkelerine ve Batı uygarlığının deniz-aşırı kollarına kadar uzanan toplumları yaratma gücü bakımından toplumsal bilimleri şöyle sınıflandırır : İlkel topluluklar, sadece tabiatın kendilerine verdiği ürünleri, hiçbir katkı yapmaksızın, toplamakla yetinen göçebeler. Bütün faaliyet, en ilkel fizyolojik ihtiyaç olan beslenme, barınma, korunma ve cinsel içgüdünün isteklerinin tatminine yönelmiştir. Bir yerde, bir bölgede fizyolojik ihtiyaçların tatmini için tabiatın verebildiği tükendiği zaman, yaşama şartlarının daha elverişli olduğu yerlere göçülür. İlkel topluluklar, ihtiyaçlarını tatmin için bulundukları yerde tabiatı hâkimiyetleri altına almak, yaratıcı buluşlardan yararlanmak yerine, yaratıcı gücün eksikliği onları aradıklarını tabiatta bulabilecekleri yeni alanlara sevkeder.

Daha ileri bir safhaya erişmiş insan toplulukları tabiattan aldığını ona geri verebilen, göçebelikten kurtulmuş yerleşik toplumlardır. İnsanın bulunduğu yere bağlanması, hiç olmazsa en ilkel fizyolojik ihtiyaçlarını giderebilecek kadar tabiata, tabiî olaylara hâkim olabildiğini gösterir. Artık bu safhadan itibaren insanın yaratma gücüne göre toplumlar değişik gelişme seviyesine erişebilir. Bilimsel faaliyet, düşünce yeniyi yaratmaya yöneldiği, bunun için daha önceki denemelerinden yararlanabildiği nisbette insan tabiata bağlılıktan kurtulup, tabiatın verdiklerine katkıları ile toplumu her gün daha ileri götürebilir.

Türk toplumunu ister tarih içinde ister günümüzde yaratma gücü bakımından ele aldığımızda, ilkel göçebelere benzer bir yönü ortaya çıkmaktadır. Bu benzeyiş, sadece bilgisizliğinden, cehaletinden dem vurduğumuz köye inhisar etmeyip, toplumun aydın geçinen katlarında, çeşitli ekonomik faaliyetlerin mahiyetinde de görülebilir. İlkel insan topluluklarını vasıflandıran ve tabiatın verdiği ile yetinmeye dayanan toplumsal düzen anlayışını biraz genişletip, biraz gevşettiğimizde, ekonomik faaliyetlerden salt düşünce alanına kadar bütün faaliyetlerimizde, müesseselerimizde, mevcut toplum düzeninin ilkel yapısı açıkça belirmektedir. Eğer ilkel göçebe topluluklar tabiata hiçbir katkıda bulunmaksızın sadece tabiatın verdiği ile yetiniyorsa, Türk toplumu da bugünedek, tabiattan alabildiğinin yanında bir de temas ettiği ve etkilendiği diğer toplumlarda bulduğunu aktarmakla yetinmiş, fakat kendisi yaratıcı bir güç gösterememiştir.

Gerçekten, Anadolunun birçok bölgelerinin çoraklaşması ile köyünü, toprağını terkettiğini okuduğumuz çiftçi, yaratıcı güç eksikliğinin toplumun alt yapısındaki en güzel bir örneğidir. On beş yıllık geçmişi olan İsrail Necef çölünü ormanlaştırırken, bu topraklar üzerinde 8-9 asırlık bir geçmişi olan Türk

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

köylüsü artık tabiatın kendisine vereceği hiçbir şey kalmayınca, sömürülecek yeni bir kaynak aramaya çıkmaktadır. Asırlardır köyde üretim faaliyeti, toprağa hiç birşey vermeden, orman yakarak, toprağın tabiî unsurlarından yararlanarak ne elde edilebiliyorsa, onunla yetinmenin dışına çıkamamıştır. Anadolunun çoraklaşan köylerinden son yıllarda yurdun diğer taraflarına başlıyan göç, ister istemez tarih kitaplarında okuduğumuz çoraklaşan Orta Asya'dan daha verimli topraklar bulmak için ataların göç etmesi olayını hatıra getiriyor. Anadolu'nun çoraklaşması dolayısile başlıyan göç, tarımsal üretimde halâ tabiatın insana hâkim olduğunu, tabiata bir katkıda bulunamıyan köyün kaçınılmaz göçebeliğini ortaya koyuyor. Arada geçen tarih çağlarının uzunluğuna rağmen iki göç olayının sebepleri arasındaki benzerlik asırların değiştiremediği bir vasfın kaçınılmaz sonucundan başka bir şey değildir.

Evet, Türk köyü henüz tabiattan aldığını geri verecek, ona bir katkı yapabilecek safhaya erişememiştir. Tarım dışındaki üretim alanlarında öyleyse bir fark var mıdır? Önemli bir fark olabileceğini düşünmek, toplumun bütünlüğünü, bir alandaki ilkelliğin tek başına bir vahaya benzer halde olamıyacağını gözden kaçırmak demektir; tarımdaki yaratıcı güç eksikliği göçebelikle sonuçlanırken ,diğer üretim alanlarında yaratıcı gücün katkıları olabilmesi mümkün değildir.

Nitekim, tarım dışındaki üretim faaliyeti, mevcudun çok sayıda el değiştirmesine dayanan ticaret ,devlet bürokrasi makinasının çok dişli çarklarını çevirmeğe yarayan sıra memurluğu dışına güçlükle çıkmaktadır. Çıktığı hallerde de yöneldiği alan, daha çok şehirliye «barınak» temini gibi, barınağın görünüşü ne olursa olsun, ilkel bir ihtiyaçtır. Mevcudun şekil değiştirerek yeni bir nitelik kazanmasile toplumun üretim gücünü artıracak sanayi çoğu hallerde Ortaçağ «esnaf imalâtı» havasından kurtulamamış; ya da ülkenin üretim kaynaklarının verdiği imkânlara hiç intibak edemeyen Batı metodlarının olduğu gibi kopya edilmesine dayandırılmıştır.

Hiç şüphesiz, hangi gelişme safhasında olursa olsun, bütün toplumlar, temas ve taklit yolile diğer toplumlarda bulduklarından yararlanır bu gerçeği inkâr etmek mümkün değildir. Ancak. dikkat edilirse, ne zaman ki taklit eden toplum bulduğuna bir katkı yapabilmişse o zaman aldıklarından gerçek anlamda yararlanabilmiştir. Tarihte bunun en iyi örneği Japonyadır. Osmanlı İmparatorluğu ve Japonyanın Batı istihsal metodlarına ve Batı fikir dünyasına açılışı 19 cu yüzyılda, aşağı yukarı aynı zamana rastlar. Ne var ki, Japonlar bir taklik özentisi içinde sadece Batıda bulduğunu almakla yetinmemiş, fakat yaratıcı güçleri alınan yeniliklerin Japon toplumuna maledilmesini sağlamıştır. Japonyanın, «mucizevî» toplumsal gelişmesini taklitçiliğinde değil, fakat gördüklerini kendi imkânlarına uydurmakta gösterdiği yaratıcılıkta aramak gerekir. Bu yaratıcılık ise sadece ekonomik faaliyetlere ve tekniğe inhisar etmeyip, aynı zamanda düşünce ve fikir alanında da varit

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

olmuştur. Japonya, Batıdan aldığı ile, Japonyaya uygun istihsal tekniğini geliştirip, Japon özelliği olan malları istihsal edebildiği gibi, humanist Batı kültüründen yararlanarak «Japon hümanizması»nı yaratabilimiştir.

Japonya ile aynı zamanda Batıya açılan Türk toplumu ise yaratıcı faaliyet olarak bugünedek ne gösterebilmiştir? İster ekonomik faaliyet alanında olsun ister düşünce alanında olsun dünya teknik ve kültür çıkınına hangi katkımızdan bahsedebiliriz?

Gerçekten, Tarımdan sanayie kadar her çeşit üretim alanında görülen yaratıcılık eksikliği bilim, düşünce ve fikir alanında da bütün açıklığıyla kendisini belirtmektedir. Meşruriyetle başlıyan Fransız fikir dünyasından aktarmalar, Birinci Dünya Harbi içinde Alman dostluğu ve hayranlığı ile Alman kültürüne yönelmiş. İkinci Dünya Harbinden sonra ise, Dünya siyaseti ve ekonomisinde oynadığı rolün önemi dolayısiyle ABD aydının yüzünü çevirdiği ülke olmuştur. Ancak, Batı'ya açılışın bu çeşitli safhalarında aydın Fransız, Alman ve Amerikan taklitçiliğinin ötesine geçememiştir. Aydın kadronun önderlerini yetiştirmesi gereken Üniversitenin bilim çevreleri bu taklitçiliğin ne kadar dar sınırlar içinde kaldığını çok iyi belirtmektedir.

Toplumbilimlerin okutulduğu fakülteler bugünedek, Batı kitaplarında bulduklarını, Batı için kurulan teorileri, Türkiyeye ne denli uyduğu araştırılıp, soruşturulmaksızın, Türk toplumuna aktarmakla yetinmiştir. Üniversite hocası, pek nadir haller dışında, Batı kitaplarını bir düğmeyi çevirdiğimizde banda kaydeden ve sonra diğer bir düğmeyi çevirdiğimizde kaydettiğini talebeye nakleden bir «teyp» makinasından farksızdır. İçinde yaşadığımız toplumun problemlerini çoğu zaman Batı kaynaklarında okuyarak öğrenmemiz gerçekten hazindir. Kendi dünyamızın toplumsal, ekonomik ve kültür sorunlarını aydınlatan Türk fikir adamlarının kaleme aldığı araştırma eserleri hiç denecek kadar azdır. Bugün, Üniversitelerde bilimsel faaliyet, Batı kitaplarından derlenerek hazırlanan ders kitaplarının ötesine geçememektedir. Üretim alanındaki yaratıcı güç eksikliğimiz, fikir ve bilim alanında da kendisini «yaratıcı» düşünce eksikliği olarak göstermektedir.

Nitekim. 27 Mayıstan beri günlük gazetelere, hattâ sokağa dökülen toplumsal problemlere bir çözüm yolu bulunamamasının, sebebini sadece kötü işleyen bir siyasî mekanizmada değil, aynı zamanda bu problemler karşısında ne yapılması ve nasıl yapılması gerektiğini bilmememizde aramak gerekir. Aydınımız, kafasında biriktirdiği bilgi yığınını bir araç olarak kullanıp, mevcut problemlere -yuvarlak sözler dışında- bilime dayanan çözüm yolları bulamamaktadır. Ön yargılar veya araştırmadan verilen kararlar, çoğu zaman bir problemin çözülmesi değil, fakat içinden çıkılmaz hale gelmesile sonuçlanmaktadır. Millî Eğitim, yaratıcı fikir eksikliğinin kurbanı olan tipik bir toplum müessesemizdir: Fransa hayranlığıyla kopya ettiğimiz klâsik orta eğitim, biraz Amerikanlaştırmağa çalıştığımız

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

ilkokul eğitimi ve hocanın öğrenimini yaptığı yabancı memlekete göre çok değişen bir üniversite eğitimi.

Köylümüz nasıl tabiata bir katkı yapmaksızın onu sömüren bir üretici ise, aydınımız da Batı'da bulduğuna bir katkı yapmak yaratıcılığından yoksun «kronik bir öğrenci» dir. Toplumun her alanını, her katını kapsıyan bu yaratıcı insan eksikliğinin nereden geldiği, nasıl giderilebileceği, zihinleri yeni bir anlayışla yoğurmak için ne çarelere başvurulabileceği, eğitimcinin, toplumbilimcinin üzerinde uzun boylu durması gereken bir konudur. Yoksa, bu günkü üretici, bugünkü aydın tipi ile Türk toplumu, «çağdaş uygarlık düzeyi» ne eşirmek için daha çok yıllar bekliyecektir.

(Yeni Ufuklar Sayı : 129)

DİNLERSEN

Dinlersen sana
Aşk hikâyeleri
Anlatacağım.
Dinlersen sana
Sevgi dolu
Şiirler
Şarkılar
Sunacağım.
Dinlersen sana
Gönlümün
Ruhumun
Benliğimin
Feryadını
Duyuracağım.

İlkân SAN

ÖZLEM

Bunlar gözlerin işte,
Ip ışıl ellerinde..
Bunlar dudakların
Sayfalar arasında gezinen.
Penceremi döven akşam yağmuru,
Saçların...
Bir adım atsam sana çarpacağım...

Şafak GÖKŞİN

BOLU BELEDİYE BAŞKANLIĞI

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

16 ıncı ASIRDA BOLUNUN TOPRAK İDARESİ

Tahsin ÖZGÜVEN

Bolunun 16. ıncı asırdaki iktisadî durumunu incelemek için bilhassa tetkik ettiğim kaynak Yavuz Selim zamanında yazılmış bir tahrir defteridir. Defterin Arşivdeki No. sı 88 dir. Yaprak adedi 400 dür. Defter ciltlidir. Boyu 35 Cm. eni 16 Cm. Tamamen şikayet yazısı ile yazılmıştır. Defterin ilk altı sahifesi yırtılmış olduğu için yazıldığı tarih ve şehrin mahallelerinin esami ve hasılatları bulunamamıştır. Defterin yazılış şekline gelince; Defterdeki timar sahiplerinin yazılış sırası harita üzerinde takip edilince bunu yazan memurların coğrafi bir yol takip etmedikleri görülmektedir. Bu sebeple Bolu kasabasında kalarak timar sahiplerini merkeze çağırarak yazdıkları anlaşılmaktadır. Çünkü sıra ile yazılan timarların yakın bir köy yanında uzak bir köyünde bulunduğu görülmektedir. Yalnız divan teşkilâtına tabi olan büyük köylerin timar sahipleri bir sıra takip edilerek yazılmıştır. Meselâ Gökçesu divanına bağlı 15 köyün timarları arka arkaya yazılmıştır.

Defter 800 sayfa olduğu halde ben ancak 500 sahifesinden istifade ettim. Çünkü diğer kısımlar bugün merkez kazası haricindeki yerlere aittir. Tetkik ettiğim kısım içinde bulduğum arazi idare şekli heryerde olduğu gibi timar, zeamet, has, çiftlik ve arpalıklardan ibarettir. Ve bu çerçeve dahilinde 94 timar, 7 zevmet, 26 parça has, 9 parça çiftlik ve 3 parça arpalık mevcuttur.

Timarların ekserisi ayrı ayrı şahıslara aittir. Fakat 26 parçadan ibaret olan hassın hepsi o zamanlarda Bolu'da sancak beyi olan Mahmut beye ait ve zeamet parçaları da Kızıl Ahmet beye aittir. İlerde vereceğim izahat ile bu timarların hangi köyler olduğu ve kimlere verildiği ve ne derece geliri olduğunu defterdeki sıra ile göstereceğim. Köylerin hali hazırdaki durumların ve nüfuslarını da gözönünde bulundurarak dört asır içinde köylerin ne gibi tahavvüllere maruz kaldığını izah etmeğe çalışacağım.

Yalnız şurasını şimdiden söylemek isterimki bu meyanda bazı noksanlar olacakdır. Çünkü 16. ıncı asra ait Bolu tahrir defterlerinde kayıtlı olan köylerin hepsini bulmağa imkân hasıl olmadığı gibi köylerin yerleri ve isimleri zamanla değişmiş olduğundan şimdi mevcut köylerin bir kısmını o zamanın tahrir defterinde bulmak imkânı hasıl olmadı.

Bunlar arasında bir çok dağ köylerinin sonradan muhacir olarak gelen şarkî Karadeniz halkı tarafından kurulduğu myedandadır. Bu meyanda Elmalık, Tatova. Yumrukaya gibi köyler zikredilebilir.

Tahrir defterlerine göre elde ettiğimiz 139 köye nazaran bugün Bolu köylerinin sayısı 156 dır. Arada mevcut olan bu küçük fark şuradan gelmektedir. Yukarıda izah ettiğim veçhile

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

Fıkra ve Geçmişten Hatıralar

Yazan : Muhsin KARAMANOĞLU

TREN YAPILACAH HA!

Ebedi Şef Atatürk 17 Temmuz 1934 tarihinde yeşil Bolumuzu şereflendirmişler; Kara Yoluyla İstanbula şeref vereceklerdi.

Bolumuzdan ayrılıp Kocaeli hududuna gelinceye kadar (Gazi Dolmaları) sayesinde otomobilleri sarsılmışsada kendileri pek fazla rahatsız olmamışlar.

Kocaeli il hududuna girilince senelerin ihmaliyle bozulan, yer yer açılan çukurlarda otomobilleri çok sarsıldığından rahatsız olan Atamız Adapazarında treni mahsusa binerler.

İl hududunda kendilerini karşılayan Kocaeli heyeti ve Valisi Eşref Beyle konuşmaları arasında; Vali bey bu yol neden bukadar bakımsız, bozuk. Niçin tamir ettirmediniz diye sorarlar.

Vali Eşref Beyden, tren yolu yapılacağı için tamir ettirilmedi Paşam cevabını alınca.

Treni mahsusta bir aşa bir yukarı sert adımlarla gezinen Atatürk, tren yapılacak ha, tren yapılacak ha, tren yapılacak ha. diye söylenir ve orada bulunan İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya valinin Bakanlık emrine alınması emrini verirler.

---

yeni açılan orman kıyısı köyleri ve Çarşanba ve Kıbrısçık nahiyelerinin tahrir defterlerinde bulunmayışı bu farkı ortaya koymaktadır. Bunlar nazarı itibara alınırsa 16. ıncı asır köyleri ile adetleri itibariyle mühim bir fark olmadığı kolaylıkla anlaşılabilir. Yalnız burada işaret etmek istemediğim bir noktada bazı köylerin isimlerine dikkat edilirs ebeu isimleri bir çok şeyler ifade ettiği anlaşılır. Meselâ Okçular, Kuşcular, Demirciler ve Çayırcılar gibi bir çok köy isimlerine tesadüf edilmektedir. Bunları köylerin isimleri geçtikçe izah edeceğim gibi bu köyler bir çok işlerle tavzif edilmişlerdir.

Meselâ Çayır köyü adını alan ve şehre ancak 3 km. mesafede bulunan köyde çayırların mevcut bulunduğu ve burada devlete ait at, öküz v.s. gibi hayvanların beslendiği anlaşılmaktadır.

www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

GEÇEN AYIN OLAYLARI

★Boluda yeni açılan geniş caddenin üzerinde bulunduğu için yıkılması konusunda basında geniş yazılar yazılan ve tarihi olduğu iddia edilen meşhur Tabaklar Hamamı 31 Ağustos 1963 gecesi elektrik kontağı neticesinde yandı ve böylece bu konu da halledilmiş oldu.

★Kentimizin özelliklerinden biri olan Bolu Panayırı 3 ile 10 Eylül 1963 tarihleri arasında açıldı. Geçmiş yıllardan farklı bir görünüşe sahip olan bu yılki panayır gelecekteki Bolu Fuarına öncülük edecek nitelikte idi.

★Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Alman Prof. Lessing yönetiminde 7 Eylül 1963 Cumartesi akşamı Bolu İnkılap İlkokulu salonunda başarılı konser verdi.

★Bolu Yüksek Tahsil Derneği Tiyatro Kulübü Halkevi salonunda Atila Alpögenin yazdığı ÇÜRÜKELMA adlı oyunu başarı ile oynadı.

★Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Osman Koçtürk, Çocuk sağlığı konusunda Halkevi salonunda bir konferans verdi.

★Bolu Suni tahta fabrikasında Atatürk büstü yapılan bir törenle açıldı.

BİZE GELENLER

ÜŞÜYEN GECE : İhsan Şimşek'in şiir kitabı. Fiatı 1 lira 48 s. isteme yeri : İ. Ş. — Düzce Lisesi Öğ. Düzce

GECELERİN ZAMBAĞI : Ali Sevim'in şiir kitabı. Fiatı 2 lira. 1959 da İzmirde yayımlanmış. İsteme yeri : Dr. A. S. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi — Ankara.

YENİ UFUKLAR : Aylık sanat, düşün, dergisi. Fiatı 125 Kr. İsteme yeri : P. K. 1034 Galata — İstanbul

SANAT DÜNYASI : 15 günlük mimari, dekoratif sanatlar, resim heykel, edebiyat müzik, sinema, tiyatro dergisi. Fiatı 100 Kr. İsteme adresi : P.K. 25 Fatih - İstanbul

YAPRAK : Mesut Yaşar Tunçsiper'in yayımladığı 15 günlük fikir edebiyat ve sanat dergisi. Fiatı 1 lira Haberleşme adresi : P. K. 832 İzmir

BOLU BELEDİYE BAŞKANLIĞI
www.bolukentmuzesi.com

BOLU KENT MÜZESİ

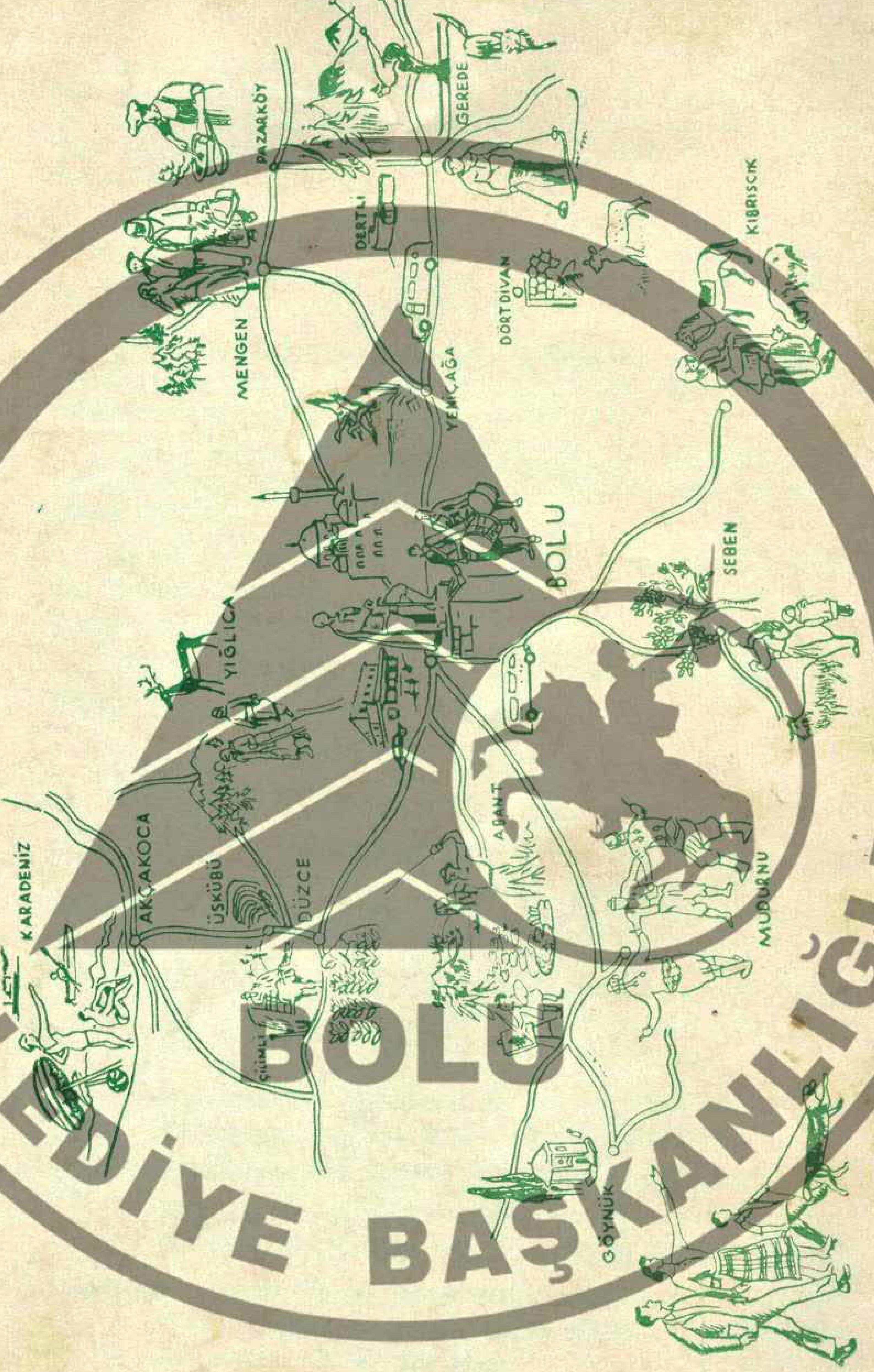

Hazırlayan OSMAN ORAL

BOLU BELEDİYE BAŞKANLIĞI

www.bolukentmuzesi.com